Bölöni Farkas Sándor emlékezete

Bölöni Farkas Sándor az erdélyi reformkori értelmiségi tábor kiemelkedõ személyisége. Szomorújelentésében – 1843. február hó 2-án. – barátai azt írják róla, hogy: „e korban több üdvös eredményû társulat alapításával örök becsben marad emléke". Fél évszázadot sem élt, de ezt az életet kortársai „közhasznúnak", másokért lobogó szövétnekhez hasonlónak látták.

1795-ben született Bölönben; „Szûk pályát" örökölt. Születése határõrkatona sorsra predesztinálta. Nagy nehézségek árán sikerült jogvégzett értelmiségiként a Gubernium tisztviselõinek sorába feltörnie. Azt, amit kancellistaként végzett napi robotja mellett Erdély magyar mûvelõdéséért tett, nehéz felleltározni. Kaszinó, „olvasó kabinet", színház, iskolai dalkör, könyvtár, vívóiskola, néplap (*Vasárnapi Újság*), s nem utolsósorban hitelszövetkezet létesítése, meggyökereztetése és eredményes mûködtetése jelzik tevékenységi területeit.

Bölöni Farkas Sándor nem volt közgazdász. A tehetségét sokra értékelõ közvélemény a literátori, szépírói szerepkört szánta neki. Schilleri nagyságrendû poétát, drámaírót láttak benne. Sokat ígérõ indulását Kazinczy Ferenc versben üdvözölte. Mégis, a legnagyobb hatású alkotása útleírása, az *Utazás Észak - Amerikában* címû, 1834-ben megjelent könyve volt. Az 1848 elõtti reformért, forradalmi átalakulásért sóvárgó erdélyi világban az "*Utazás...*" mondhatnánk a demokrácia szociológiai modellje volt, olyan létforma felmutatása, amelyben az ember hadat üzent a rabságnak, az önkényuralomnak. Könyve szerénységét sokszor próbára tevõ sikert aratott. Széchenyi István, Wesselényi Miklós üdvözölte, az Akadémia díjazta, szerzõjét tagjai sorába iktatta, ünneplések, felköszöntések, a mû újrakiadása, majd betiltása jelezte, hogy az írói szándék szerint lélektõl lélekig, értelemtõl értelemig jutott el a példa követésére hívó szó. Kõváry László írta : „A könyv mint egy villám és mennydörgés futá végig a hazát„.

A következõkben még a **Kolozsvári Gondoskodó Társaságról** (a Provinciális Cassáról) szólhatunk néhány szót. Az alapszabály régi közösségek konstitúcióira, sokszínû rendtartások hagyományaira, valamint Bölöni Farkas jogászi képességére támaszkodva született meg és 37 paragrafusból állt. A társaság célja a takarékosság szorgalmazása, az eladósodottság elleni védekezés. Ezért kötelezõ a havonkénti kis betét, két forint fizetése. A társasági alaptõkét gyarapítja a kölcsönadott összegek után befizetett 6 %-os kamat. Az év végi kamatjövedelmet azonban szétosztották a tagok között, a betétek nagysága arányában, vagyis az alapszabály szerint „a nyereségek „ kinek - kinek capitalisához ragadnak."

Ez a citált 14. paragrafus már felveti az igen lényeges, nagy kérdést, azt, hogy milyen jellegû egyesülés volt a Gondoskodó Társaság? E kérdésre hadd válaszoljon Oberding József György, a pénzintézet elsõ monográfusa. Õ írja: „A közvetítõi nyereség kizárását és az üzleti haszonnak a tagoknak – az üzleti forgalomhoz való hozzájárulása arányában való – felosztását tehát éppen úgy megtaláljuk a Gondoskodó Társaságnál, mint késõbb a rochdalei takácsoknál. Megtaláljuk továbbá a közös üzletvitel elvét, a szabad tagfluktuációt, a tagok teljes jogegyenlõségét, a tagsági jogok örökölhetõségét stb. Ezeket az elveket a modern szövetkezeti mozgalmak csak több évtizedes fejlõdés eredményeként termelték ki".

Valójában tehát a "Gondoskodó" szövetkezeti alapon szervezett takarékpénztár, olyan társulás, amely elsõként kapcsol össze régi és új pénzintézeti elemeket. Ugyanakkor korábbi, ha néhány évvel is, mint az angliai rochdaleieké , amelyet mind a mai napig elsõ ilyenszerû szövetkezés modelljeként emleget a szakirodalom.

A kolozsvári „provizionális cassa" a kis tõkék egyleti úton való akkumulációjában és a hitelezésfunkció rendszerének jobbításában nagy forgalmú új utat nem épített, de elsõként kétségkívül õk tapostak erdélyi földön járható ösvényt egy új formának.

A Gondoskodó Társaság életképességét tanúsítja a tagok betétjének, a közalapnak a szüntelen növekedése:

1825	130.24	frt
1835	9 934.05	frt
1840	19 514.29	frt
1845	46 320.36	frt

1895-ig pedig közel egynegyed millióra (224.347 frt) növekedett a „Társaság" pénzvagyona.

Bölöni Farkas Sándor, mint mondottuk, 1825-ben alapította meg a Gondoskodó Társaságot. Életrajzírói a modellként szolgáló szervezeti mintát keresve a bécsi, angliai utazásai idején szerzett tapasztalatokra „gyanakszanak", holott Bölöni Farkas Sándor szemléletét a „kölcsönös segítés "-nek számos jóval azelõtti tradicionális közösségi alakulata befolyásolta. Ott volt a szülõ-